

Den danske
UNESCO-nationalkommission

FN's organisation
for uddannelse,
videnskab,
kultur og kommunikation
og information

A photograph of a woman with blonde hair tied up, working on a wooden chair in a workshop. She is leaning over a table, and the chair's frame is in the foreground. The workshop is filled with various tools and wooden furniture.

(UD)DANNET TIL BÆREDYGTIGHED

- en ny fortælling om erhvervsuddannelser

(Ud)dannet til bæredygtighed

- en ny fortælling om erhvervsuddannelser

Maj 2019

Journalistisk bearbejdning:

Dorthe Chakravarty på baggrund af rapport skrevet af
Flemming Olsen, Ungdomsbyen.

Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier har bidraget med
data til undersøgelsen.

Rapporten er bestilt af Den danske UNESCO-nationalkom-
mission

Grafisk tilrettelæggelse:

Presse- og Kommunikationssekretariatet,
Undervisningsministeriet

Illustrationer:

Henriette Mørk www.henriettemork.dk

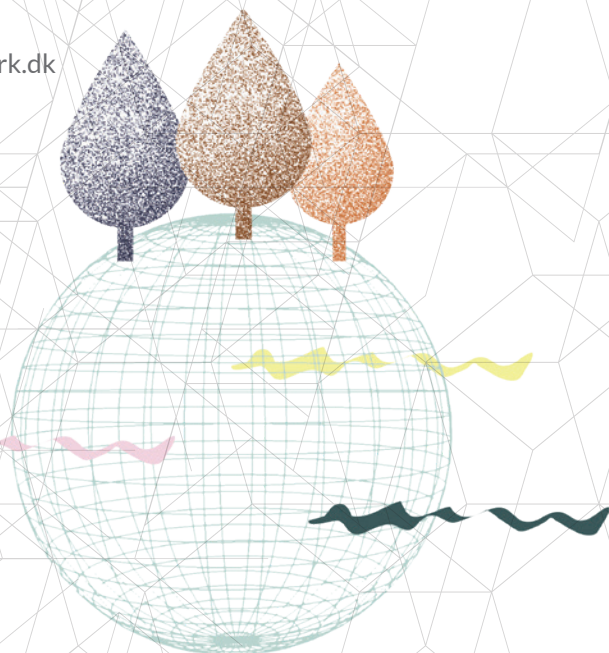
Fotograf:

Forside: Lars Just / Ritzau Scanpix

Side 4: Hansenberg

Kontakt:

UNESCO-sekretariatet
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf. 3392 5000
Mail: unesco@uvm.dk

Indhold

Indledning	5
Rapporten viser blandt andet...	6
FN's verdensmål og erhvervsskolerne	7
Bæredygtighed er mere end miljø	8
FN's verdensmål motiverer eleverne	8
Bæredygtighed motiverer eleverne	9
En ny fortælling skal forankres bredt blandt uddannelsernes parter	10
Styrk dannelsesbegrebet i erhvervsuddannelserne	11
UNESCO hjælper en ny fortælling på vej	11
Rapportens anbefalinger	14

”

Erhvervsuddannelsen kombinerer de kloge hænder med det kloge hoved. Jeg er glad for at være i gang med en erhvervsuddannelse, fordi den giver mig konkret viden, kompetencer og holdninger til at skabe bæredygtige løsninger til fremtiden.

Elev på grundforløb i medie og grafik

Når erhvervsskolerne arbejder med en skarp bæredygtighedsprofil kan de tiltrække flere elever. Den skærpede profil styrker også virksomhederne, der får elever og senere medarbejdere, som med konkrete løsninger og arbejdsmetoder er tunet ind på bæredygtighed. Og det giver skoler, virksomheder og elever en unik tilgang til lokalt og internationalt samarbejde med mulighed for ny viden og stærkere branding. Det er nogle af konklusionerne fra rapporten, "(Ud)dannet til bæredygtighed – ny fortælling om erhvervsuddannelser" som er udarbejdet af Ungdomsbyen for Den danske UNESCO-nationalkommission. På baggrund af interview med elever, lærere og ledere for danske erhvervsskoler bekræftes nationalkommissionens antagelse om, at FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling kan bidrage til at skabe en ny grundfor-

tælling om erhvervsuddannelser som indgang til brancher, der tager aktivt medansvar for en samfundsudvikling i en mere bæredygtig retning.

Dette er en opsummering af rapportens hovedkonklusioner samt en række konkrete forslag og anbefalinger til, hvordan uddannelsessektoren, UNESCO og andre aktører omkring erhvervsuddannelserne kan arbejde sammen om at skabe en ny og vigtig fortælling om erhvervsskolerne, der dels tiltrækker flere elever og løfter kvaliteten i uddannelserne, dels bidrager til en bæredygtig fremtid.

Den Danske UNESCO-nationalkommission vil gerne bidrage til en fortsat dialog og indgåelse af partnerskaber, som kan være med til at forme den ny fortælling.

Rapporten viser blandt andet...

- ... at næsten en fjerdedel af landets erhvervsskoler har sat strategisk fokus på FN's Verdensmål i undervisningen og i den daglige drift.
- ... at undervisning i bæredygtighed gør eleverne til forandringsagenter, der i virksomheder og lokalsamfund kan være med til at skabe bæredygtige løsninger. En rolle, der fortsætter når de kommer ud på arbejdsmarkedet som nyuddannede medarbejdere.
- ... at skolerne oplever, at bæredygtighed motiverer eleverne, ikke mindst når fokus bliver lagt på konkrete handlinger, der kan fjerne følelsen af magtesløshed over for miljø- og klimaproblemerne. Ved at udvikle en bæredygtighedsdidaktik centreret omkring en skabende undervisning bliver der sat gang i innovation og kreativ nytænkning.
- ... at uddannelse i bæredygtighed også er med til at danne eleverne med indsigt og holdninger og give dem en oplevelse af identitet.
- ... at der er et stort potentiale i, at skolerne har en samlet institutionel strategi for bæredygtighed i undervisningen og i den daglige drift.
- ... at en fjerdedel af skolerne har verdensmål og bæredygtighed på skemaet for at imødegå arbejdsmarkedets efterspørgsel efter netop de kompetencer.
- ... at UNESCO's globale netværk kan styrke skolernes indsats gennem deling af ny viden og international anerkendelse.

Rapportens anbefalinger og konklusioner bygger på data fra kvalitative interview med direktion, uddannelsesledere, undervisere og elever på fire skoler, der repræsenterer fagområderne på de fire hovedområder på erhvervsuddannelsernes grundforløb samt en spørgeskemaundersøgelse blandt direktører og uddannelseschefer på erhvervsskoler, der repræsenterer erhvervsskoler inden for det merkantile-, tekniske- og SOSU-området samt skoler, der tilbyder AMU.

FN's verdensmål og erhvervsskolerne

FN har vedtaget 17 ambitiøse og globale verdensmål for en bæredygtig fremtid. Omstillingen til bæredygtighed kræver en markant forandring i den måde, vi tænker færdigheder, viden og kompetencer på. Uddannelsessektoren er derfor en væsentlig del af den proces. Det fremgår også af verdensmål 4.7:

”Inden 2030 skal alle elever have tilegnet sig den viden og de færdigheder, som er nødvendige for at fremme en bæredygtig udvikling, herunder blandt andet gennem undervisning i bæredygtig udvikling og bæredygtig livsstil, menneskerettigheder, ligestilling mellem kønnene, fremme af en fredelig og ikke voldelig kultur, globalt medbor-

gerskab og anerkendelse af kulturel mangfoldighed og af kulturens bidrag til en bæredygtig udvikling”.

Verdensmålene sætter en ny ramme for uddannelse, hvor det ikke kun handler om faglig viden, men hvor elementer som dannelse og værdier også spiller en vigtig rolle. Eleverne ser bæredygtige handlinger som en del af deres identitet og dermed handler det også om at udvikle holdninger og stillingtagen til deres fag og omverden. Her kan skolerne med en stærk fortælling om, hvordan de arbejder med bæredygtighed, være med til at nedbryde for eksempel kønsstereotyper og fordomme.

1 AFSKAF FATTIGDOM

2 STOP SULT

3 SUNDHED OG TRIVSEL

4 KVALITETS- UDDANNELSE

5 LIGESTILLING MELLER KØNNENE

6 RENT VAND OG SANITET

7 BÆREDYGTIG ENERGI

8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VEKST

9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR

10 MINDRE ULIGHED

11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

13 KLIMA- INDSATS

14 LIVET I HAVET

15 LIVET PÅ LAND

16 FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

17 PARTNERSKAB FOR HANDLING

VERDENSMÅL
for bæredygtig udvikling

Bæredygtighed er mere end miljø

Bæredygtighed skal forstås flerdimensionelt i forhold til miljømæssig, økonomisk bæredygtighed og social/kulturel bæredygtighed. Det betyder, at det ikke er nok at fokusere på miljøet. For at få alle tre dele i spil skal skolerne for eksempel sortere affald eller bruge bæredygtige materialer. Eleverne skal gennem praktisk og teoretisk undervisning lære at udvikle produkter, som

skaber værdi i forhold til miljø og økonomi. For at opnå social og kulturel bæredygtighed skal uddannelserne give plads til mangfoldighed blandt nye studerende og kommende medarbejdere i erhvervslivet: kvinder, mænd, lgbt-personer, mennesker med funktionsnedsættelse og med anden etnisk baggrund end dansk.

FN's verdensmål motiverer eleverne

Næsten en fjerdedel af landets erhvervsskoler arbejder med FN's Verdensmål i undervisningen og i den daglige drift. På de skoler oplever lærere og ledelse, at eleverne bliver motiverede af at arbejde teoretisk og praktisk med målene om bæredygtighed. Det er derfor oplagt, at langt flere erhvervsskoler sætter de ambitiøse mål på deres dagsorden, for rapporten viser også, at når eleverne på skolerne bliver spurgt, så viser det sig hurtigt, at de føler, at de gør en forskel, når de arbejder med bæredygtighed, og det uanset om de er i gang med at uddanne sig til kok, grafiker, tømrer eller datatekniker. Det

afgørende for eleverne er, at begrebet bæredygtighed bliver konkret i de enkelte uddannelser og at de får viden og kompetencer til praktisk arbejde. Det skete for gastronom-eleven, der lavede myslibarer af græshopper, og det oplevede eleven, der læser data og kommunikation, og var med til at skabe forslag til en bæredygtig færgedrift til Bornholm. Det motiverer og skaber værdi og identitet, at eleverne kan være kreative og skabende, når de udvikler opløselige plastflasker, sæsonbestemte menuer eller dataprogrammer, der kan måle CO₂-udledning.

Bæredygtighed motiverer eleverne

Udsagn fra faglærerne på skolerne understøtter UNESCO-nationalkommissionens antagelse om, at bæredygtighed motiverer eleverne, ikke mindst når fokus bliver lagt på konkrete handlinger. Lærerne erfarer også, at de praktiske løsninger er med til at fjerne elevernes følelse af magtesløs over for miljø- og klimaproblemerne. Ved at udvikle en bæredygtighedsdidaktik centreret om en skabende undervisning oplever eleverne, at de kan være med til at skabe innovation og kreativ nytænkning. En faglærer i Creativity, Activity and Services og billedkunst/visual arts på et internationalt gymnasium lod for eksempel eleverne lave plakater om ligestilling mellem kønnene, som er et af verdensmålenes 17 punkter. Plakaterne blev derefter brugt i en udstilling, og på den måde bliver betydning af ligestilling i forhold til at nå verdensmålene formidlet og sat på dagsordenen. På en tømreruddannelse underviser en lærer i byggebranchens udledning af CO₂ og lærer eleverne, hvilken betydning græstøge har ved kraftige regnskyl, hvor vandet opsamles, og dermed mindsker trykket på kloaksystemet.

”Vi skal uddanne vores elever, så de har handlekompetencer til et fremtidigt arbejdsmarked, som vi jo slet ikke kender opgaver og indhold i. Vores elever på grundforløb skal være på arbejdsmarkedet i op mod 50 år, så vi skal lære dem at tage vare på eget liv, at være åbne over for livslang læring og social mobilitet.” (Uddannelseschef)

Bæredygtighed som tema gør skolerne mere attraktive, eleverne bliver mere stolte, og skolernes prestige vokser

Interview med ledelsesrepræsentanter viser også, at der er et stort potentiale i at have fokus på bæredygtighed i undervisningen og skolens drift. En fjerdedel af de interviewede ledere har verdensmål og bæredygtighed på skemaet for at imødegå arbejdsmarkedets efterspørgsel efter de kompetencer. I dagligdagen giver de 17 mål nyt materiale til undervisningen i blandt andet samfundsfag, teknologifag og faget økonomi. Bæredygtighed som tema gør skolerne mere attraktive for nuværende og kommende elever, som oplever større stolthed over deres uddannelse samtidig med at, skolernes prestige vokser. Det sker ikke mindst, når budskabet om bæredygtighed bliver kommunikeret ud

til lokalsamfundet. Mange af de erhvervsskoler, der har bidraget til rapporten, har også øje for verdensmålene i forhold til skolens bygninger og drift, for eksempel ved energioptimering, affalds-

sortering og brug af plastik. Det er med andre ord vigtigt at vise, at skolen selv arbejder med de tiltag, som eleverne bliver undervist i.

En ny fortælling skal forankres bredt blandt uddannelsernes parter

Skolerne er i tæt kontakt med virksomhederne, dels i skoletiden, hvor eleverne er i praktik, og dels efter uddannelse, hvor skolerne sender nyuddannede ud på arbejdsmarkedet. Her spiller skolerne bæredygtighedsprofil også en rolle. Nogle elever oplever nemlig, at de på arbejdspladserne kan fungere som forandringsagenter, der udfordrer traditionelle arbejdsgange og vanetænkning ved blandt andet at sætte fokus på affaldssortering og genbrug. Elevernes kompetencer og deres konkrete tiltag kan altså også være med til at skabe udvikling og merværdi for virksomhedens branding som bæredygtig. Rapporten

”Vi håber, at vi med vores viden kan være med til at skubbe til en udvikling ude på arbejdspladserne.”

Gastronom-elev

viser dog også, at eleverne møder udfordringer, når deres skole og den virksomhed, de har praktikplads i, har forskellige tilgange til bæredygtighed. Det understreger behovet for en fælles fortælling, der går på tværs af de parter, der har ansvar for uddannelserne.

Styrk dannelsesbegrebet i erhvervsuddannelserne

”Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden” er en bred politisk aftale, som blandt andet skal styrke dannelsesbegrebet i erhvervsuddannelserne samt understøtte skolerne arbejde med iværksætter. I relation hertil viser rapporten, at der er stort potentiale i at integrere dannelse til bæredygtighed som et centralt element i erhvervsuddannelsernes dannelsesbegreb.

Rapporten viser, at skolerne, eleverne, lærere og virksomheder kan se sig selv

i en fortælling om den bæredygtige uddannelse og dannelse, som betyder, at eleverne ikke bare skal have viden, men også skal udvikle sig personligt og tage stilling til bæredygtighed.

Udover at arbejde med begrebet ”dannelse til bæredygtighed” anbefales det at fokusere på bæredygtighed i forbindelse med iværksætter i relation til aftalens mål om at styrke erhvervsskolerne arbejde med netop iværksætteri.

UNESCO hjælper en ny fortælling på vej

UNESCO's internationale arbejde og globale netværk kan bidrage med ny viden og skabe drivkraft og branding for erhvervsskolerne, deres hjemkommuner og de virksomheder, de arbejder sammen med og uddanner til. Når eleverne i rapporten omtaler sig selv som forandringsagenter, så taler de ind i en global bevægelse, der går i retning af en mere bæredygtig verden.

UNESCO's globale bynetværker ”Lærende Byer” og ”Kreative Byer” kan også være nyttige i indsatsen for at styrke en nye fortælling om bæredygtighed. Netværke er med til at skabe fremdrift i byernes bæredygtige udvikling, og de giver konkrete redskaber til at facilitere og sætte rammerne for lokale tiltag, der involverer uddannelsesinstitutioner, virksomheder og civilsamfund. Samtidig giver netværkene

muligheder for at få og dele ny viden, der kan bære arbejdet videre. (Læs mere om Lærende By Sønderborg og Kreativ By Kolding nedenfor).

UNESCO leder også et globalt netværk for erhvervsskoler "UNEVOC Network". Formålet er at styrke udviklingen af de tekniske og faglige uddannelser og gøre erhvervsskoler til forandringsagenter. Baseret på erfaringer fra netværket har UNESCO lavet guiden "Greening Technical and Vocational Education and Training - A practical guide for institutions". Guiden tager udgangspunkt i, at erhvervsuddannelser kan gøres mere attraktive ved at skærpe bæredygtighedsprofilen, og den vejleder ledere og praktikerne på de tekniske og faglige uddannelser i at implementere uddannelser til en bæredygtig fremtid gennem en helhedsorienteret institutionel tilgang til at skabe en bæredygtig uddannelsesinstitution.

"Skolerne i Kolding og Sønderborg: En fortælling om bæredygtighed også er en fortælling om naturfaglig dannelse og om at naturfaglig viden og kompetencer bliver til bæredygtige løsninger"

Erhvervsskolernes undervisning i bæredygtighed giver eleverne kompetencer til at bidrage til omstillingen til et mere bæredygtigt samfund. Det betyder, at nyuddannede medarbejdere, der har viden og kompetencer i forhold til at skabe løsninger, har større chance for at få arbejde, samtidig med at de kan være drivkræfter i virksomhederne til at skabe de produkter, der i fremtiden vil blive stor efterspørgsel efter.

Læs hele guiden på engelsk:

<https://unevoc.unesco.org/up/gtg.pdf>

Erhvervsskolens samspil med lokalsamfundet

EUC Syd er den største uddannelsesinstitution i Sønderjylland med adresser i Sønderborg, Aabenraa, Haderslev og Tønder. Skolen udbyder en række erhvervsuddannelser samt teknisk gymnasiale uddannelser og det internationale gymnasium (IB). EUC Syd er en del af UNESCO Associated Schools Project, også kaldet verdensmålskolerne, og arbejder derfor dagligt med bæredygtighed. Yderligere er Sønderborg Kommune med i UNESCO-netværket "Learning Cities", Lærende Byer, som er et internationalt netværk af byer, kommuner og lokalsamfund, der gennem uddannelse og inddragelse af borgerne, sikrer bæredygtig udvikling og vækst. EUC Syd spiller en central rolle i netværkets aktiviteter i Sønderborg Kommune, blandt andet i forbindelse med byens vision om, at Sønderborg i 2029 skal være CO₂-neutralt. Når en erhvervsskole på den måde er en dynamisk aktør i udviklingen af et bæredygtigt lokalsamfund, bliver indsætterne mellem de forskellige sektorer og civilsamfundet forstærket. For skolen har det også stor betydning, at de ansatte arbejder ud fra en samlet institutionel strategi, der omfatter indholdet i undervisningen og driften af skolen, hvilket gør, at driftsmæssige tiltag kan bruges som eksempler på bæredygtige løsninger, og skolen viser eleverne, at den agerer med blik for fremtiden.

Erhvervsskolens viden og produkter når langt ud

Hansenberg ligger på tre forskellige matrikler i Kolding Kommune. Skolen udbyder 25 forskellige erhvervsuddannelser, heraf 10 EUX-uddannelser, samt HTX og 10. klasse, og driver desuden et skolehjem. Hansenberg har som EUC Syd valgt en samlet institutionel strategi for arbejdet med bæredygtighed, så det indgår i drift og undervisning. Kolding Kommune har siden 2017 været medlem i UNESCO-netværket "Creative Cities", Kreativ By, som såkaldt designby. Kolding bruger design-tænkning til at skabe en fremtidig bæredygtig byudvikling og til realisering af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling. I den forbindelse er erhvervsskolens elever aktive og producerer møbler til parker og vækstbede af aflagte vinduespartier fra byfornyelsesprojekter. Lærerne underviser eleverne i energirigtige produktioner, klimasikring og cirkulær økonomi. På autoværkstedet indkøber skolen nu den første el-bil, for i fremtiden kommer eleverne til at servicere el-biler. I 2017 indrettede nogle af skolens elever en "grøn" container med bæredygtige materialer i forbindelse med Koldings årlige Design Week. Den slags aktiviteter gør eleverne til lokale forandringsagenter, og deres arbejde bliver gennem Den Kreative Bys netværk set nationalt og internationalt. For skolen er det også vigtigt, at bæredygtige fremskridt bliver markeret med blandt andet priser for den positive udvikling. Det er med til at brande skolen og styrke dens fortælling om den bæredygtige uddannelse og dannelse, som betyder, at eleverne ikke bare skal have viden, de skal også udvikle sig personligt og tage stilling til bæredygtighed.

”Vi får øjnene op for, hvordan det frivillige arbejde kan støtte udviklingen mod en mere bæredygtig fremtid, både miljømæssigt, sundhedsmæssigt og i forhold til internationalt samarbejde. Det er rigtig spændende, og det kunstneriske er med til at støtte min læring også i andre fag. Mine biologinoter er tit i skitser i stedet for i ord.”

Elev der har arbejdet med kunstneriske fag, velgørenhed og frivilligt arbejde

Rapportens anbefalinger:

- at der samarbejdes om en ny grundfortælling om erhvervsuddannelser, der kvalificerer til det kreative, det skabende og det bæredygtige.
- at bæredygtighed forstås som et samspil mellem social/kulturel, økonomisk og miljømæssig bæredygtighed.
- at der arbejdes med at tiltrække studerende på tværs af køn, etnicitet og social baggrund til de forskellige erhvervsuddannelser.
- at arbejdet med bæredygtighed sker i partnerskaber mellem uddannelsesaktører på alle niveauer, kommunalbestyrelser, faglige organisationer, erhvervsskoler, grundskoler, virksomheder og UNESCO.
- at netværkssamarbejde om erfaringsudveksling af didaktisk og metodisk viden om undervisning i bæredygtighed understøttes, for eksempel samarbejde mellem erhvervsskoler og læringskonsulenter i Undervisningsministeriet, det nationale naturfagscenter ASTRA m.fl.

- at omstillingen af uddannelser til bæredygtighed vedrører alle dele af uddannelsesinstitutionen. Dvs. ikke kun undervisningens indhold, men også dens pædagogik, samt institutionens ledelse, organisation, bygninger, udearealer, forhold til lokalsamfundet m.v.
- at der didaktisk og metodisk arbejdes med udvikling af undervisningsforløb, der giver eleverne kompetencer til at skabe bæredygtige løsninger.
- at bæredygtighed indgår i brobygningen fra grundskole til ungdomsuddannelse, og at eleverne inddrages som ressource i arbejdet med bæredygtighed på skolen.
- at bæredygtighed også integreres i skolernes AMU-kurser.
- at viden og kompetencer om bæredygtighed knyttes til målsætningen om fokus på dannelse i aftalen ” Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden”.
- at UNESCO bruges aktivt til at støtte en ny fortælling: Oversætte og formidle hovedbudskaberne i UNESCO’s guide ”Greening Technical and Vocational Education and Training” samt inspirere flere danske medlemmer af UNESCO’s netværk af ”Lærende Byer” og ”Kreative Byer” til at formidle de gode resultater for at rekruttere flere danske medlemmer af netværket.
- ”at best” og ”next practises” bliver formidlet, og at der etableres netværk blandt erhvervsskolerne samt mellem grundskoler og erhvervsskoler inspiration og erfaringsudveksling.
- at der tilvejebringes mere forskningsbaseret viden om, hvordan et fokus på bæredygtighedsfortællingen kan få betydning for uddannelsesvalg.

